

PRAVOPIS MED STIKANJI IN RAZPOTJI

Helena Dobrovoljc, Tina Lengar Verovnik

1 Pravopisje med letoma 2012 in 2015

Čas med letoma 2012 in 2015, torej med izidom *Pravopisnih stikanj in Pravopisnih razpotij*, sodi med bolj dinamična obdobja slovenističnega jezikoslovja. Ko smo v letu 2012 v sodelovanju z osemnajstimi avtoricami in avtorji pripravili monografijo *Pravopisna stikanja – Razprave o perečih pravopisnih vprašanjih*, smo se zavedali, da s pravopisno specializiranimi prispevki odpiramo vrata v pluralnost problemskih analiz in metodoloških pristopov. Da je tematiziranje pravopisnih vprašanj potrebno in zaželeno, smo sicer napovedali že z monografijo *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom* (Dobrovoljc in Jakop 2010), ko smo se hkrati zavedali, da za uspešno prenovo pravopisa v dobi, ki ji leta 2015 že z veliko gotovostjo lahko rečemo elektronska in ki s ponujanjem različnih medijev in izraznih možnosti vpliva na raznolikost jezikovnih uresničitvev, ni dovolj slediti lastni volji in prepričanju. Morda je res tako, da mnogi snovalci pravopisa in razlagalci pravil intimno čutijo dovolj kompetenc in individualne pripravljenosti za samostojne in hitre pravopisne »preboje«, toda narava pravopisa kot standardizacijskega priročnika je prav nasprotna: šele s približevanjem različnih mnenj in z dogovorom, ki temelji na utemeljitvah, lahko pričakujemo sprejetje pravopisa v širši jezikovni skupnosti. Prvi korak na tej poti je bil narejen z monografijo *Pravopisna stikanja* (2012), ki očitno nakazuje raznolikost aktualne jezikoslovne misli in nazorov. Drugo dejanje, dejanje organizacijskega značaja, pa je bila ustanovitev nadinstitucionalnega telesa, Pravopisne komisije pri SAZU leta 2013,¹ v katero je bilo ob imenovanju vključenih sedemnajst strokovnjakov z osmih ustanov:

Predsedstvo Slovenske akademije znanosti in umetnosti je na svoji 7. redni seji dne 22. aprila 2013 imenovalo Pravopisno komisijo pri SAZU v ožji in širši sestavi:

Člani komisije v ožjem sestavu so doc. dr. Aleksandra Bizjak Končar (ISJFR, ZRC SAZU in UNG), dr. Nataša Jakop (IJSFR, ZRC SAZU), doc dr. Helena Dobrovoljc (ISJFR, ZRC SAZU in UNG), akad. prof. dr. Janez Orešnik (SAZU), dr. Andrej E. Skubic (pisatelj, prevajalec, samozaposlen v kulturi), izr. prof. dr. Hotimir Tivadar (FF UL), akad. prof. dr. Jože Toporišič (SAZU) in dr. Peter Weiss (ISJFR, ZRC SAZU).

.....
1 Imenovana je Pravopisna komisija pri SAZU. Predsedstvo SAZU je na svoji 7. redni seji na podlagi 8. alineje 2. člena in 54. člena Statuta Slovenske akademije znanosti in umetnosti izdalo sklep o imenovanju Pravopisne komisije pri SAZU (prim. Spletišče Pravopisne komisije pri SAZU <<http://www.sazu.si/en/novice/imenovana-pravopisna-komisija-pri-sazu.html>>.).

Člani komisije v širšem sestavu pa so mag. Peter Holozan (Amebis), prof. dr. Marko Jesenšek (FF UM), Marta Kocjan - Barle (slovenistka, lektorica in urednica), dr. Drago Kladnik (GIAM, ZRC SAZU), doc. dr. Tina Lengar Verovnik (FDV UL), prof. dr. Marko Snoj (ISJFR, ZRC SAZU in FF UL), prof. dr. Irena Stramlič Breznik (FF UM), dr. Mojca Žagar Karer (ISJFR, ZRC SAZU) in izr. prof. dr. Andreja Žele (FF UL in ISJFR, ZRC SAZU). Predsednica je doc. dr. Helena Dobrovoljc.

Naloga Pravopisne komisije pri SAZU je priprava predloga posodobitve obstoječih pravopisnih pravil v skladu s pisno tradicijo in ob upoštevanju jezikovnih sprememb sodobne slovenščine ter skrb za njihovo uveljavitev v jezikovni praksi.²

Vse od sredine tridesetih let prejšnjega stoletja, ko se je slovensko jezikoslovje začelo aktivno ukvarjati s standardizacijo oz. pravopisnimi pravili, je organiziranje pravopisne dejavnosti potekalo pod okriljem Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) ter njenega strokovnega telesa (prim. Dobrovoljc in Bizjak Končar 2013). Od konca druge svetovne vojne je SAZU tudi zadnja instanca, ki vsakokratni standardizacijski dogovor potrdi in mu s tem podeli legitimnost. SAZU je v zadnjih 50 letih normativno pristojnost in nadinstitucionalnost zagotavljala tako, da je v pravopisno komisijo imenovala različne strokovnjake: poleg slovenistov tudi jezikoslovce, specializirane za druge jezike, leksikografe, prevajalce in literarne ustvarjalce. Izvedba, zlasti pa priprava slovarskega dela je bila v domeni akademijskega Inštituta za slovenski jezik; vse do pravopisa leta 1962 so pravopisna pravila namreč izhajala hkrati s slovarjem, ki gradivsko razširja v pravilih predstavljene dogovore. Od leta 1981, ko so se akademijski inštituti povezali v Znanstvenoraziskovalni center SAZU (ZRC SAZU), Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša nadaljuje s svojo pravopisno dejavnostjo v okviru te ustanove, s SAZU pa se povezuje v okviru projekta »Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda«, ki ga ustanovi izvajata. Rezultat inštitutske pravopisne dejavnosti je zadnji slovenski pravopis (*Slovenski pravopis* 2001),³ ki je izšel v dveh delih: najprej so bila predstavljena pravila (1990), ki jih je leta 1989 potrdila SAZU, nato pa so leta 2001 izšla tudi posodobljena pravila s slovarjem.

Organizacijsko načrtovanje novega pravopisa je SAZU v letu 2014 poverila Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, na katerem je bil v obdobju 2004–2008 že pripravljen koncept slovarja, ki je osredinjen le na pravopisne zadrege in ki je bil predstavljen javnosti kot zasnova specializiranega pravopisnega priročnika (Dobrovoljc in Jakop 2011). Tak slovar je bil načrtovan že ob pripravah na slovar *Slovenskega pravopisa* 2001 (Suhadolnik 1973), a je delo kljub temu gradivsko in obvestilno slonelo na *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ), verjetno tudi pod vplivom »mehke« normativnosti oz. informativnosti tega slovarja.

Želja delovne skupine, da bi priprava predlogov novih pravil potekala sočasno z analizo sodobne jezikovne rabe in slovarskim prikazom, je postala uresničljiva s slovarskim porta-

2 Po smrti akad. Jožeta Toporišiča (dec. 2014) je bila v letu 2015 v ožji sestav Pravopisne komisije sprejeta Tina Lengar Verovnik, ki delo komisije koordinira.

3 Ob izidu *Slovenskega pravopisa* 2001 je bila pripravljena spletna stran Slovenski pravopis <<http://www.zrc-sazu.si/pravopis/>>, kjer so pojasnjene okoliščine nastajanja pravopisa, njegova sestava, o pravopisnem delu so spregovorili leksikografi, objavljeni pa so tudi odgovori na prve odzive, ki jih je prispeval predsednik Pravopisne komisije Jože Toporišič. Delo je leta 2003 izšlo v elektronski obliki na CD-ROM-u, leta 2009 pa na spletu.

lom Fran, ki ga je Inštitut za slovenski jezik javnosti predstavil v letu 2014. Gre za spletno mesto, ki »združuje slovarje, slovenistične jezikovne vire in portale, ki so nastali ali še nastajajo na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, ter slovarje, ki so v okviru dela na tem inštitutu dobili digitalno obliko« (Ahačič, Perdih in Ledinek 2015).⁴ V okviru Frana je zasnovana povezava med pravopisnimi pravili in slovarjem, za katero so si prizadevali pravopisci več generacij, a po letu 1899 (v Levčevem pravopisu je namreč slovar opremljen z napotili na ustrezna pravila) tega tudi zaradi širjenja obvestilnosti slovarjev ni bilo mogoče izpeljati. Elektronski medij in spletni prostor torej nudita možnost neposrednega prehajanja iz enega dela priročnika v drugega. Na portalu Fran od jeseni 2014 postopno objavljamo slovarske sestavke iz specializiranega pravopisnega slovarja (imenovanega *Slovar pravopisnih težav*, dalje SPT 2014–), ki ima zato značaj rastočega slovarja.

Slovarski sestavki so obvestilno le delno primerljivi s sestavki aktualnega pravopisnega slovarja (SP 2001), saj je obvestilnost spremenjena in sledi empirično ugotovljenim uporabniškim zadregam, npr. pri samostalniku oz. okrajšanem samostalniku se osredinjamo na zglede, iz katerih so razvidna problematična mesta:

- ▷ pri rabi velike in male začetnice (*celjska Barbara* nasproti *Barbara Celjska*),
- ▷ pri zapisu množinskih roditeljskih oblik (**Lea**: *V koroški statistični regiji živi 153 Lej*), orodniških edninskih oblik (**Mario**: *Z Mariem/Mariom najraje klepetam o filmih*),
- ▷ pri tvorbi svojilnih pridevnikov (**Ahac**: *Ahačeva predavanja*; **Rac**: *Račeva filmska vloga*),
- ▷ pri poziciji jezikovne enote v besedilu (**mag.**: pred imenom *mag. Janez Novak*, za imenom, z vejico *Jana Novak, mag. (stroke)*; **G**: ob številki *srečanje skupine G8*),
- ▷ pri posebnem/izjemnem vedenju jezikovne enote v besedilu (**m**: *Njegovi m-ji/m-i so zveneli kot b-ji*; navadno nesklonljivo *Ali besedo bombon pišemo z m ali n?*),
- ▷ pri rabi ločil (**Turnograjska**: tudi ob imenu, navadno za pomišljajem *Udeleženci pohoda so se zbrali pri spomeniku Josipine Urbančič – Turnograjske na gradu Turn*),
- ▷ v posebnih skladijskih položajih (**beta**: kot imenovalniški prilastek *Kalcij ob razpadu seva žarke beta*; *Surov korenček vsebuje precej karotena beta*),
- ▷ pri izgovarjavi in naglasu (**f**: *fô* rod. *fôja* or. s *fôjem* in *êf* rod. *êfa* or. z *êfom*).

To je po eni strani posledica drugačnega, problemskega pristopa k slovarskemu delu (geslovniki in redakcije nastajajo hkrati s prenovo pravil, ki pogosto pokaže potrebo po dodatni ali drugačni slovarski informaciji), po drugi strani pa je skladno z ugotovitvami o potrebah in pričakovanih sočasnih uporabnikov, ki jih kontinuirano ugotavljamo tudi s pomočjo jezikovne svetovalnice (podrobneje v nadaljevanju). Slovarski sestavek SPT 2014– torej ni obvestilen le glede zapisa jezikovne enote, temveč uporabnika obvešča tudi o izgovoru (podatki so tako pri posebnostih izpisani v celoti), tipičnih/izjemnih okoliščinah rabe in/ali skladijskih vzorcih, dodane so celotne pregibne paradigme itd. Omeniti pa je treba tudi normativnost, torej odnos do knjižnojezikovnega standarda, pri vrednotenju soobstajajočih variant (s

4 Fran, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2014–, različica 1.0, <www.fran.si>.

slovarskimi oznakami, npr. *in in tudi*) in opozarjanju na ustrežnejši zapis (nesklonljivo v zvezi **beta celica** *Sladkorna bolezen tipa 1 nastane zaradi uničenja beta celic v trebušni slinavki* ustrežnejši zapis *celic beta*). (Več o izvedbenih fazah pri pripravi slovarja in o slovarskih rešitvah v Dobrovoljc in Lengar Verovnik 2015.)

SP 2001

Geslo **Hêrman Cêljski** -a -ega m, oseb. i. (ê é) |celjski grof|

Slika 1: Geslo *Herman Celjski* v SP 2001.

SPT (2014–)

»predlog«

Iztočnica	Hêrman Cêljski	
Stranske oblike	Hêrmana Cêljskega	
Besedna vrsta	<i>samostalnik moškega spola</i>	
Pravopisna oznaka	<i>osebno ime</i>	
Identifikacija	celjski grof	
Zgledi rabe	dvor Hermana Celjskega Bamberški škof je s Hermanom Celjskim zamenjal grad in mitnico za nekaj posesti na Koroškem	
Oblike	imenovalnik	<i>Hêrman Cêljski</i>
	rodilnik	<i>Hêrmana Cêljskega</i>
	dajalnik	<i>Hêrmanu Cêljskemu</i>
	tožilnik	<i>Hêrmana Cêljskega</i>
	mestnik	<i>pri Hêrmanu Cêljskem</i>
	orodnik	<i>s Hêrmanom Cêljskim</i>
Pravopisna kategorija	stalni pridevek ob osebnem imenu	

Slika 2: Geslo *Herman Celjski* v SPT (2014–).

Čeprav bodo v prenovljenih pravilih ob umanjkanju splošnega stilističnega priručnika pri nekaterih problematikah dodani splošnejši slogovni napotki, pa v slovarju ne bo leksemov in/ali oblik, ki bi potrebovali posamično stilno ali zvrstno kvalificiranje. Slovar bo namreč zajemal (z vidika uporabnika) težavnejše primere z izrazne ravnine knjižnojezikovnega standarda, torej tiste jezikovne forme, ki jo je sploh mogoče standardizirati⁵ in ki že po definiciji teži k vzpostavitvi univerzalno veljavnih pravil (prim. Skubic 2005: 49, 50). Zaradi normativnega postopka so predlogi pravopisnih rešitev v slovarju označeni kot »predlog« (gl. sliko 2).

Vez med nastajajočimi slovarskimi redakcijami in pravopisnimi pravili na portalu Fran je zbirka *Pravopisne kategorije* s podnaslovom »Zbirka problemskih sklopov Slovarja pravo-

5 »V postopku standardizacije se predpiše izrazna podoba, optimizirajo slovnicihna sredstva ter fiksirajo pomeni besed. Glavni kodifikacijski priručniki so torej pravopis/pravorečje, slovnica in pravopisni slovar, ki določajo merila pravilnosti v okviru standardiziranih besedil. Produkt standardizacije je urejen jezik, očiščen nedoslednosti v pisavi/izreki, slovnicihnih dvoumnosti in redundanc ter motečih polisemij.« Skubic (2005: 46–47)

pisnih težav« (Dobrovoljc 2015).⁶ Slovarske sestavke s skupnim imenovalcem smo povezali v problemske sklope in jih poimenovali »pravopisne kategorije«. V vsakem slovarskem sestavku na spletu tako lahko najdemo opis problemskega sklopa (gl. sliko 2: slovarski element »pravopisna kategorija«), ki je hkrati vez z nastajajočimi pravopisnimi pravili.

Opisi problemskih sklopov (gl. sliko 3) vsebujejo (1) podatke o geslovníku (notranja razdelitev jezikovnih enot, ki so vključene v izbrani problemski sklop), (2) komentirane in argumentirane spremembe glede na prejšnjo (torej trenutno še aktualno) kodifikacijo, ki so že bile ali so v fazi potrjevanja na ravni Pravopisne komisije pri SAZU, (3) sklic na pravopisna pravila SP 2001 in (4) podatek o zadnjem posegu v zbirko oz. slovarski nabor.

Stalni pridevki ob osebnih imenih

1. Geslovník:

Problemski sklop obsega 114 večbesednih iztočnic, ki jih obravnavamo kot samostojne imenske entitete. Gre za imena zgodovinskih osebnosti, ki so se s svojimi dejanji, položajem ali osebnostnimi lastnostmi zapisali v zgodovino, namesto priimka pa uporabljamo:

- (a) stalne pridevke po krajih (*Herman Celjski*, *Hema Krška*), tudi v predložni obliki (*Andrej iz Loke*),
- (b) stalne pridevke po osebnostnih in drugih lastnostih (*Pipin Mali*, *Karel Veliki*), tudi v samostalniški (*Friderek Rdečebredec*) in predložni obliki (*Ivan Brez dežele*),
- (c) stalne pridevke v obliki vrstilnih števnikov (*Ludvik Štirinajsti/Ludvik XIV.*).

Geslovník je bil oblikovan s pomočjo korpusa Gigafida, slovarjev, enciklopedij, leksikonov; pogostnost rabe je bila preverjena po korpusu Gigafida.

2. Novosti:

Imena s stalnimi pridevki so obravnavana kot dvo- ali večbesedne samostojne iztočnice (*Aleksander Makedonski*, *Ivana Orleanska*).

Pri tistih imenih, kjer je v rabi pogosta tudi neposlovenjena oblika, je uporabnik slovarja opozorjen nanjo (*Herman iz Karintije* – lat. *Hermannus de Carinthia*). Če je v rabi več imen, je uporabnik z vodilko *prim.* (= primerjaj) napoten na slovensko različico imena (*Herman Koroški*).

Pri imenih, kjer je stalni pridevek izkrajevni (*Nikolaj Kuzanski*, *Jezus Nazarečan*), je pogosto mogoče enakovredno uporabljati predložno različico (*Nikolaj iz Kuze*, *Jezus iz Nazareta*).

Normativne usmeritve so nakazane s kazalko *gl.* (= glej), npr. *Simon iz Kirene gl. Simon iz Cirene*, *Ignacij Loyolski gl. Ignacij Lojolski* ipd.

Vse iztočnice so opremljene z onaglašeni pregibnimi vzorci.

3. Sklic na SP 2001:

Pravopisna pravila: § 43.

4. Zadnja sprememba:

Fran 3.0, 5. oktober 2015.

Slika 3: Problemski sklop v SPT (2014–).

6 Spletna stran zbirke Pravopisne kategorije: Problemski sklopi Slovarja pravopisnih težav <<http://www.fran.si/spt-kategorije>>.

Tretji sklop pravopisne dejavnosti, ki je zaživel v obdobju »med stikanji in razpotji«, pa je **jezikovno svetovanje**. Čeprav elektronski predal, namenjen odgovorom na pravopisna vprašanja, na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU deluje že od izida *Slovenskega pravopisa* 2001 (e-predal z naslovom <pravopis.isj@zrc-sazu.si>), pa je spomladi leta 2012 zaživila spletna *Jezikovna svetovalnica* (<<http://isjfr.zrc-sazu.si/svetovalnica>>). Ob koncu leta 2015 že lahko trdimo, da svetovanje presega namen prvotnega »pravopisnega predala«, saj se vse več vprašanj nanaša na oblikoslovje (najpogosteje sklanjanje tujih ali večbesednih imen), besedotvorje (npr. ženski par uveljavljenemu moškemu poimenovanju), skladnjo (ujemanje, vezljivost), terminologijo in etimologijo (najpogosteje izvor priimkov). Od pomladi leta 2014 ima svetovalnica tudi uredniški odbor,⁷ ki po potrebi usklajuje različna mnenja in objavlja vprašanja na spletu. Dinamika zastavljenih vprašanj se vztrajno stopnjuje in tako število kot vsebina vprašanj dokazujeta, da je pridobljeno zbirko mogoče pojmovati kot relevantno in aktualno zbirko jezikovnih problemov, ki gradivsko in problemsko osvežuje nabor normativnih zadreg, iz katerega izhaja pravopisna skupina pri prenovi pravil in snovanju pravopisnega slovarja, saj pomaga odkrivati vrzeli in nejasnosti aktualne kodifikacije ter neskladja med aktualnimi pravili in slovarjem (več v Dobrovoljc in Bizjak Končar 2015).

2 Vsebinska »razpotja« sodobne slovenistike

V časovnem okviru »med stikanji in razpotji« je slovenistično jezikoslovje zavrto tudi v izbiro ustreznega koncepta za pripravo novega pomenskorazlagalnega slovarja, katerega načrtovanje je leta 2014 odprlo tudi vprašanje o razmerju med normativno obvestilnostjo v pomenskorazlagalnem in pravopisnem slovarju. V odgovoru na to vprašanje smo izpostavili univerzalnost normativne informacije, torej neodvisnost od opredelitve tipa normativni oz. informativno-normativni slovar (Dobrovoljc 2014). Neenotnost normativnih podatkov v obeh temeljnih normativnih slovarjih druge polovice preteklega stoletja (SSKJ 1970– in SP 2001) seveda ni posledica tipskih opredelitev obeh slovarjev, temveč načelnih jezikoslovnih nesoglasij, ki se izkazujejo skozi uredniško politiko obeh del: prvo ima izrazito slovarski, drugo slovničarski značaj (Snoj 2015: 139 id.). Razlike bi bilo mogoče pripisati tudi časovni distanci, a že druga izdaja SSKJ (2014), ki bi lahko nekatera normativna neskladja odpravila ali nadgradila s spoznanji, ki jih že prinaša sicer drugačna besednovrstna zasnova pravopisnega slovarja, je z delno obnovo mestoma zastarelega jezikovnega opisa⁸ izpostavila nerešene dileme (Ahlin idr. 2014; Krek 2014), od katerih so bile nekatere tematizirane že ob izidu prvega zvezka prve izdaje SSKJ in tudi kasneje (Toporišič 1971; Černelič - Kozlevčar 1980). Mednje spadata tako neenotna besednovrstna kategorizacija kot različno pojmovanje leksikalnih enot in samostojnosti njihovih sestavin, relevantna pa je tudi sociolingvistična razrešitev obsega in družbenega zaledja knjižnojezikovnega standarda, ki ga bodo opisovali novi referenčni normativni slovarji.

7 Uredniški odbor *Jezikovne svetovalnice* <<http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/svetovalnica>> sestavljajo Aleksandra Bizjak Končar, Nataša Gliha Komac, Peter Weiss in Helena Dobrovoljc.

8 Mišljeno je uslovarjenje jezikovnih prvin, ki jih sodobni gradivski viri ne izpričujejo več.

Oba nova koncepta načrtovanega slovarja slovenskega jezika (Krek idr. 2013: 41; Gliha Komac idr. 2015: 6; Gorjanc idr. 2015) predvidevata tudi izrecno normativno obvestilnost, pri čemer prvi koncept predvideva normativno-stilistični razdelek, v katerem se pri normativno problematičnih mestih opisno sklicuje na pravopisna pravila v slogu *Slogovnega priročnika* (Bizjak Končar idr. 2011), drugi koncept pa je normativnost sprejel za temeljno vodilo pri razporeditvi gradiva, zato podaja tudi smernice in protokole ter vnaprej napoveduje manjša odstopanja od drugih referenčnih normativnih del.⁹ V strokovni literaturi in spremljajočih diskusijah je bilo že večkrat ugotovljeno, da normativno enotnost sočasno nastajajočih del zagotavlja le enotno normativno izhodišče, ki temelji na teoretskih razjasnitvah in utemeljevalnih besedilih znanstvenega tiska ter ki izhaja iz aktualne družbene situacije in verodostojnega gradiva (Dobrovoljc 2014). Pri sočasno nastajajočih oz. načrtovanih slovarskih delih, ki normativnost prilagodijo svoji obvestilnosti in zasnovi, je treba normativna razmerja podrobneje opredeliti, poiskati stične točke in področja utemeljenega razhajanja med pomenskorazlagalnim in specializiranim pravopisnim slovarjem, kakršen je npr. *Slovar pravopisnih težav* (2014–). Pot do enotnega normativnega izhodišča je vsaj v okviru projektov na Inštitutu za slovenski jezik načrtovana prek lematške baze, iz katere bodo podatke o zapisu, izreki in pregibanju črpali vsi nastajajoči sinhroni slovarji.

Ob zavedanju, da temeljna nacionalna slovarska in priročniška dela niso poligon za lansiranje individualnih jezikoslovnih teorij, je treba tudi normativno problematične ali spremenjene podatke v lematski bazi utemeljiti najprej v znanstveni literaturi, saj ne govorimo o načelih dogmatskega značaja, temveč o spoznanjih, ki temeljijo na empirično in gradivsko podkrepjenih raziskavah. Slednja v jezikovnih priročnikih dobijo mesto, ko so odločitve v stroki sprejete kot odraz njene zrelosti in odgovornosti do najširšega kroga jezikovnih uporabnikov ter izobraževalnega sistema, ki spoznanja iz teh priročnikov prenaša do vseh jezikovnih uporabnikov. *Pravopisna stikanja* in *Pravopisna razpotja* prinašajo zametke zelenih utemeljitev. A v obdobju pospešene razvojne dinamike jezika jih potrebujemo še več in drugačne. Razširjene tehnične možnosti sporočanja so namreč bolj kot kadar koli doslej posegle v ustaljene jezikovne vzorce in tudi potencirale uveljavljanje sistema govorne komunikacije, ki je nato začel opazno vplivati na razvoj pisnega jezika s položaja govorečih. Razkorak med rabo in priročniki je še toliko večji, ker ob izidu *Slovenskega pravopisa* 2001 niso bili predstavljeni razlogi, zaradi katerih se je pravopisni slovar oddaljil od norme SSKJ, na kar je opozorila tudi izid spremljajoča kritika:

Kljub temu, da je ustrezno gradivo za kritično razčlenitev aktualnega (knjižnega) jezika v relevantnih računalniških besedilnih zbirkah tako rekoč na dosegu roke, se nam ponuja v glavnem »popravljen« SSKJ in brušena slovenščina iz srede 20. stoletja. (Vidovič Muha 2003: 117)

.....

9 Npr. protokol »mehkega prehoda« (Gliha Komac idr. 2015: 6), ki »odsvetuje bistveno, tj. za dve stopnji drugačno normativno vrednost posameznega primera glede na trenutno veljavne normative priročnike«. Ta opredelitev posredno napoveduje normativna razhajanja med slovarjem in pravopisom, ki jih bo treba uporabniku pojasniti in utemeljiti.

S sedanjega vidika bi spremenjena normativna razmerja med SSKJ in SP 2001 najbolj verodostojno predstavilo sintetično delo, ki bi vprašanja, ki so si jih sestavljavci pravopisnega slovarja zastavljali ob preverbi stanja v SSKJ, postavilo v kontekst jezikovnih sprememb. Tako delo¹⁰ bi bilo dobrodošlo kot premostitev razkoraka med obdobjem SSKJ-jevske normativnosti in elektronsko dobo.

Desetkratni porast števila javnih besedil in nepoklicnih piscev ter sprostitev meril za javno objavljanje (Crystal 2012) v 21. stoletju sta namreč povzročila, da je knjižnojezikovni standard danes jezikovni fenomen, ki se ne uresničuje le v manjših krogih zglednih piscev, temveč se pojavlja v širokem krogu ljudi v sferi naključnega sporazumevanja, torej v neformalnih in nejavnih okoliščinah – pri stikih na delovnem mestu, v zasebnih položajih ipd. (Dolník 2011: 21).

Svet nespreminjajoče se jezikovne odličnosti, ki temelji na sijaju preteklih literarnih oblik, obstaja le v domišljiji. [...] Edini jeziki, ki se ne spreminjajo, so mrtvi jeziki. (Crystal 2005: 55)

Želja po večji statičnosti norme, torej po upoštevanju najprej idealne, »zgodne«, »dobre« rabe v knjižnem jeziku kot umetno regulirani jezikovni tvorbi, se bo morala ob dejstvu, da se je število in posledično družbeno zaledje nosilcev knjižnojezikovnega standarda močno razširilo, umakniti nekoliko v ozadje. Od preloma tisočletja se zato vse pogosteje izpostavlja spoznanje o večji jezikovni heterogenosti knjižnega jezika, ki danes ni pogojena zgolj s socialno diferenciacijo in razslojenostjo kot v preteklosti (Pogorelec 1974 (v 2011: 68)), temveč smo priča procesu demokratizacije v razvoju knjižnih jezikov, ko je »jezikovna raba pripeljala do zniževanja standarda v jeziku polizobraženih govorcev« (Lenček 1996: 36). Sprememba družbene ureditve, nov položaj izobraženstva in nastanek novih elit so rodili okoliščine, ki jih bo treba pri ugotavljanju jedra nosilcev knjižnojezikovnega standarda še le pojasniti s poglobljenimi sociolingvističnimi raziskavami, npr.:

- ▷ kako je na rabo knjižnega jezika vplivalo redefiniranje družbenih elit?
- ▷ kakšna je socialna razslojenost govorcev knjižnega jezika danes?
- ▷ kdo je danes vzor knjižne prakse?
- ▷ kdo je visokokultivirani govorec? ipd.

Tem poudarkom se pridružuje še vprašanje, ki je v aktualnih jezikoslovnih polemikah zgolj navidez terminološko in se ukvarja s formalnim okvirom pojmov *knjižni*¹¹ in *standardni jezik* kot poimenovanj za *knjižnojezikovni standard*, kakor v tem prispevku imenujemo ta integracijski jezikovni fenomen. V slovenističnem prostoru je v zadnjih letih zavzemanje za

10 Tako sestavljavci kot sodelujoči pri pripravi slovarja *Slovenskega pravopisa* 2001 študije, ki bi dokumentirala dinamiko jezikovnega sistema v obdobju 1990–2001, niso pripravili. Podobno se tudi kritiki tega pravopisa posameznih vprašanj lotevajo bolj paberkovalno, redko podajajo rešitve, ki bi posamezne probleme reševale celostno v sklopu problemske skupine.

11 Izraze *knjižni jezik*, *knjižnojezikovni standard* in *standardni jezik* pojmujejo v prispevku kot sopomenke. Ker je bila jezikovna enotnost prvotno povezana z grafičnim sporazumevanjem, se je izoblikoval termin *knjižni jezik*, ki je s pomenskega vidika danes historizem, a ga zaradi široke razširjenosti in tradicije v slovenistiki uporabljamo za opis jezikovne zvrsti, ki v javnem pisanju in govoru opravlja funkcijo nadregionalne in družbene integracije. V zadnjem desetletju se je razširil tudi izraz *standardni jezik*, ki ni definiran z vidika zvrstnosti, temveč z vidika postopka, ki ga opravi jezikoslovje ob kodifikaciji. (Prim. Dolník 2011.)

en ali drug termin postalo simbol nesoglasja med zagovorniki ohranitve knjižnojezikovnega standarda kot jezikovnega idioma visokokultiviranega govorca, ki naj bi bil merilo normativne regulacije na vseh jezikovnih ravneh, in zagovorniki norme, ki je utemeljena na rabi in urejevalno omejena le na del jezika, ki urejanje potrebuje. Čeprav obe struji zagovarjata obravnavo jezikovnih fenomenov tudi na podlagi empiričnih podatkov, je pojmovanje obsega kroga govorcev slovenščine, ki tvorijo empirično podstavo, različno. V nasprotovanju med obema izrazoma pa je skrito temeljno nazorsko nesoglasje o nadaljnjem oblikovanju slovenskega knjižnojezikovnega standarda. Čeprav se zdi, da so tovrstna nasprotovanja drugi jeziki že presegli, viri in tematike v primerljivih jezikovnih okoljih kažejo na podobna nihanja normativistike. Tako je npr. slovaški jezikoslovec Juraj Dolník (2011: 21) na osnovi tega, katero oz. čigavo jezikovno rabo upoštevamo v procesu standardizacije ob prelomu tisočletja in v kolikšni meri, razvil novo teorijo, v kateri deli knjižnojezikovni standard na štiri tipe:

- ▷ univerzalistični tip, ki je odprt jezikovni rabi v optimalni meri (je liberalen do rabe),
- ▷ intencionalni tip, ki se usmerja na prestižne prvine (iz rabe sprejema prvine, ki jih uporabniki občutijo kot prestižne),
- ▷ integracijski tip, ki se usmerja na ožjo knjižno rabo (njegova težnja je usmerjanje jezikovne prakse v duhu te rabe),
- ▷ rezistenčni tip, ki se usmerja na ohranitev danega sistema (konservativni tip).

Način za preseganje temeljnega nesoglasja v sodobni slovenistični skupnosti je torej v odločitvi za tip knjižnojezikovnega standarda, ki ga želi in pričakuje širša jezikovna skupnost ter za kategega se lahko v duhu strokovne avtonomnosti in strpnosti dogovori stroka. Poudarjamo zlasti dogovornost te faze, saj se trenutno gibljemo nekje med univerzalističnim in konservativnim pogledom na knjižni standard oz. normo, torej med dvema najbolj oddaljenima tipoma. Ta dogovor bo odločilno vplival na gradivske priprave na temeljna dela pravopisnega, pravorečnega, oblikoslovnega, skladskega, besedotvornega in leksikalno-semantičnega jezikovnega opisa¹² – seveda z zavedanjem, da v jezik kot občutljiv družbeni fenomen ne moremo posegati neosnovano, brez utemeljitev, ki temeljijo v raziskavah.

3 Pravopisnim razpotjem na pot ...

Pričujoča monografija *Pravopisna razpotja* tako z imenom kot z obliko predstavlja nadaljevanje *Pravopisnih stikanj* in prinaša še več »pravopisa«. S prispevki sedemindvajsetih avtoric in avtorjev z različnih ustanov in iz različnih okolij želi preseči spoznanje o idejnih in metodoloških nasprotjih, s katerimi je nasičena slovenska jezikoslovna publicistika. Z monografijo želimo pokazati tudi, da sta pravopis in normativno vrednotenje neizogibno v ožjem ali širšem

.....
 12 Glede na to, da bosta v naslednjem desetletju v skladu s programskim načrtom raziskovalne skupine Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU sočasno nastajala tako novi SSKJ kot novi pravopisni slovar (imenovan *Slovar pravopisnih težav*), je normativno soglasje glede zgoraj omenjenih nazorskih odprtih vprašanj v širši slovenistični skupnosti neizogibno.

interesnem polju vseh jezikoslovcev slovenistov, zato bi bilo prav, da sorazmerno majhne raziskovalne skupine, ki se ukvarjajo s slovenskim jezikom, skušajo pridobiti tudi več izkušenj na področjih medinstitucionalnega povezovanja in združevanja.

Pravopisna razpotka so knjižni in idejni projekt, ki se mu na nazorska in metodološka nasprotja ni treba ozirati. Zato smo bili sodelavci pravopisne skupine na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in tudi sodelavci ožjega sestava Pravopisne komisije pri SAZU veseli dejstva, da so se na vabilo k razmišljanju o sodobnem pravopisju poleg kolegic in kolegov z Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU odzvali sodelavci obeh filozofskih fakultet, ljubljanske in mariborske, Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, novogoriške Fakultete za humanistiko, zavoda Trojina in podjetja Amebis, Inštituta za hrvaški jezik in jezikoslovje iz Zagreba ter samostojni raziskovalci. Prispele prispevke sva urednici razdelili na pet sklopov, saj so avtorji obdelali tako problematiko pravopisnih pravil na mikroravni kot tudi splošne težave pri razumevanju pravopisne usmerjevalnosti in normativnosti.

* * *

Prvi sklop **OŽJA PRAVOPISNA POGlavJA: IZBIRA ZAČETNICE IN LOČILA** prinaša pet prispevkov, ki obravnavajo dve pereči področji sodobnega pravopisa: izbiro začetnice in vejico.

Čeprav je področje rabe male in velike začetnice že precej ustaljeno in bi težko rekli, da uporabnikom povzroča večje težave, sta prispevek o nadomestnih imenih (*novi svet*, *črna celina*, *severne Benetke*) Nataše Jakop in Ermine Ramadanović ter prispevek o frazemih z izlastnoimenskimi sestavinami (*biti star kot zemlja*, *srečati abrahama/Abrahama*) Irene Stramljič Breznik in Sanje Novak dobrodošla prikaza aktualnih jezikovnih zadreg, hkrati pa obe razpravi ponujata namige za nadaljnja razmišljanja pri iskanju pravopisne rešitve, ki bi zadovoljila večji krog jezikovnih uporabnikov kot dosedanja.

Tudi pravopisna pravila o vejici so na videz izčrpna, vendar preostali trije prispevki prvega sklopa izkazujejo konkretne pomanjkljivosti aktualnega pravopisnega prikaza. Pravila namreč prinašajo podatke o značilnih skladenjskih položajih, v katerih nastopa vejica, vendar jih uporabniki z manj jezikoslovnega znanja nikakor ne morejo aplicirati na konkretne položaje v svojih besedilih. Prispevek Nataše Logar o polstavčni vejici tako prinaša dejstvo o terminoloških neskladjih, ki izvirajo iz različnih slovničnih interpretacij polstavčnih zgradb, prispevek Marte Kocjan - Barle o večbesednih veznikih pa opozarja, da so uporabniku najbližji prikazi stave vejice tisti, ki izhajajo iz položaja veznika v povedi. Tak prikaz zahteva še podrobnejše ločevanje skladenjskih položajev. Kot pereč interpunkcijski problem vejico obravnava tudi Peter Holozan, ki skuša mesta s potencialnimi »vejičnimi« težavami poiskati tudi s pomočjo računalnika oz. jezikovnih tehnologij.

Pravorečje uvrščamo med področja, ki so s pravopisom neločljivo povezana, prispevka v sklopu **PRAVOREČJE V PRAVOPISU** pa dokazujeta, da je v slovenščini veliko zapisovalnih

vprašanj povezanih z odločitvami glede naglasa in izreke. Članek Tine Lengar Verovnik sugeriira, da za zadovoljivo rešena pravorečna vprašanja potrebujemo priročnik, ki ga zahtevajo tudi javni govorci, saj pravopisna obravnava pravorečja ne odgovori na vsa vprašanja, ki jih poraja govorni nastop v medijih ali drugih položajih. Hotimir Tivadar pa v razmišljanju o pravorečni variantnosti med drugim opozori na dejstvo, da mora biti normirani jezik sprejemljiv za vse govorce na slovenskem narodnostnem ozemlju in ne izključujoč v smislu regionalne ali družbene razdelitve.

Na mejno pravopisno področje se umešča tudi sedem prispevkov o oblikoslovju in besedotvorju, ki jih prinaša razdelek **OBLIKOSLOVJE IN BESEDOTVORJE V PRAVOPISU**. Uvaja ga sistematičen prikaz naglasnih in oblikovnih značilnosti samostalnikov druge ženske sklanjatve v sodobni knjižni slovenščini avtorice Tanje Mirtič. Z ženskim spolom in z redkimi, predvsem pa tujimi imeni ter njihovim oblikoslovnim in besedotvornim pregibanjem, se ukvarjata tudi Helena Dobrovoljc in Tina Lengar Verovnik. Posebni skupini imen – *Sarah, Oprah, Hannah* –, ki v slovenščini še niso zadovoljivo kodificirana oz. so normirana brez upoštevanja glasovne uresničitve, se v prispevku posveča Peter Weiss. Vedno znova aktualen problem kratic, njihovega izgovora in pregibanja obravnava Saška Štumberger in Mateja Curk. Špela Arhar Holdt predlaga spremembo pravopisnega pravila pri predlogih *s/z* in *k/h* v položajih, ko se besedno vzglasje razlikuje od črkovnega zapisa (*z Zoisom h Carmen*). Prispevek dialektologinje Mojce Horvat tematizira problem trenutno normativno odsvetovanih roditeljskih oblik panonskih, štajerskih in belokranjskih krajevnih imen na *-ci, -ovci/-evci, -inci* (tip *Beltinci – iz Beltincev/ Beltinec*).

Prispevki avtorjev, ki so se s pravopisnim primanjkljajem srečali na drugih področjih jezikovnega raziskovanja, so združeni v sklopu **PRAVOPISNA NORMA NA DRUGIH PODROČJIH**. Monika Kalin Golob se ukvarja s pravopisnimi dilemami pri standardizaciji poslovno-uradovnih obrazcev, Mojca Žagar Karer pa zagovarja avtonomnost strok pri (ne)upoštevanju pravopisnih rešitev, aktualnih za nestrokovno slovenščino. Silvo Torkar podaja več etimoloških utemeljitev, ki bi jih bilo treba upoštevati pri tvorbi etnonimov, in sicer stališče konkretizira ob primeru *Gruzije, Gruzincev* in *gruzinščine*. Geografa Drago Kladnik in Drago Perko predstavljata pomen enotne standardizacije pri zemljepisnih imenih, začeniši z imeni držav in odvisnih ozemelj, pri katerih sta Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije in Pravopisna komisija SAZU pod vodstvom Jožeta Toporišiča dosegli soglasje šele po izidu aktualnega pravopisa, torej po letu 2001. Posledica dvotirnosti je danes neenotna jezikovna norma. Avtorja v posebnem prispevku prikažeta pasti in družbeno občutljivost standardizacijskega procesa pri imenih *Južna Afrika* in *Moldavija*.

Prispevka petega sklopa razprav (**IZ PRAVIL V SLOVAR IN IZ SLOVARJA V PRAVILA**) opozarjata na pomembnost vzporedne priprave pravopisnih pravil in slovarja, saj je pravopisje dolžno opozoriti na primere, ki se npr. pri pregledu slovarskega gradiva izkažejo kot nesistemiški, tudi v pravilih, in obratno. Na potrebo po vzajemni uskladitvi teoretskega prikaza in slovarske predstavitve opozarjata Aleksandra Bizjak Končar in Helena Dobrovoljc ob obravnavi okrajšav, Marko Snoj pa predlaga izrazijsko reformo na področju prevzemanja, natančnejše citatnosti – tako v pravilih kot v slovarju.

Zadnji snop prispevkov, združenih v sklopu **PRAVOPISNA IZBIRA KOT JEZIKOVNOKULTURNA IZBIRA: LEKSIKA, SKLADNJA IN SLOG**, pravopisno problematiko širi na področje jezikovnega opisa. Šele ko so v jeziku dovolj sistematično opisane ugotovitve o okoliščinah rabe jezikovnih pojavov, o njihovi vpetosti v sistem ali o odstopanju od njega, o umeščanju jezikovnih pojavov v socialno in funkcijsko strukturo, jih lahko ovrednotimo tudi z vidika sprejemljivosti oz. nesprejemljivosti za knjižnojezikovni standard. Prispevki Polone Gantar (*Vezniški in predložni pari v jezikovnih priročnikih glede na pomensko-skladenjske lastnosti in rabo*), Andreje Žele (*Med nepravilnostjo, dvoumnostjo in stilskostjo*) ter Dafne Marko in Damjana Popiča (*Restriktivnost in oziralni relativniki v slovenskem jeziku*) konkretno kažejo na vrzeli na področju večravninskega opisa jezika, na pomanjkanje jezikoslovnih raziskav, ki bi upravičile normativno poseganje v jezik.

* * *

Vseh petindvajset prispevkov sedemindvajsetih avtoric in avtorjev nakazuje, da je posodobitev pravopisa kot normativne nadgradnje jezikovnega opisa naloga, ki zahteva pravo stopnjo kritičnosti in distance – tudi in predvsem do lastnih prepričanj in predsodkov. Po drugi strani pa naloga, ki smo si jo zadali, zahteva verodostojno sliko jezikovne realnosti, h kateri nas obvezujeta tako znanstvena etika kot obveza do generacij, ki prihajajo za za nami. Le tako bodo jezikoslovci in uporabniki jezika nastajajoče zapise o stanju jezika v družbi v prvih dvajsetih letih 21. stoletja razumeli in cenili, kot razumemo danes mi Pleteršnikova, Ramovševa, Breznikova, Bezlajeva, Toporišičeva spoznanja kot spoznanja razmišljujočih posameznikov, ki so v nekih drugih okoliščinah po teh razpotjih že hodili. Pričujoča monografija je zrasla iz spoznanj vseh njih, posvečamo pa jo spominu na profesorja Toporišiča, neutrudnega pravopisca, slovničarja in raziskovalca slovenskega jezika.

Ob izidu se urednici zahvaljujemo vsem avtorjem in recenzentom posameznih prispevkov za sodelovanje ter recenzentoma prof. dr. Vojku Gorjancu in izr. prof. dr. Kozmi Ahačiču za oceno celotne monografije. Zahvala gre tudi Simonu Atelšku in Branetu Vidmarju, ki sta rokopis prelila v knjigo, Urški Vranjek Ošlak za pomoč pri izdelavi kazal in Alešu Pogačniku, glavnemu uredniku Založbe ZRC, za dobrohotne napotke in uredniške spodbude.

Literatura in viri

- AHAČIČ, Kozma, LEDINEK, Nina, PERDIH, Andrej, 2015: Portal Fran – nastanek in trenutno stanje. Mojca Smolej (ur.): *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. (Obdobja 34). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. V tisku.
- AHLIN, Martin, LAZAR, Branka, PRAZNIK, Zvonka, SNOJ, Jerica, 2014: Slovar slovenskega knjižnega jezika. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. *Jezik in slovstvo* 59/4. 121–127.
- BIZJAK KONČAR, Aleksandra, DOBROVOLJC, Helena, DOBROVOLJC, Kaja, LOGAR BERGINC, Nataša, KOCJANČIČ, Polonca, KREK, Simon, ROZMAN, Tadeja, 2011: Slogovni priročnik: sporazumevanje v slovenskem jeziku. Kazalnik 17 – Standard za korpusno analizo težav pri tvorbi besedil. http://www.slovenscina.eu/Media/Kazalniki/Kazalnik17/Kazalnik_17_Slogovni_prirocnik_SSJ.pdf.
- CRYSTAL, David, 2005: *How language works*. London: Penguin Books.
- –, 2012: *Internet linguistics: a student guide*. Abingdon, New York: Routledge.
- ČERNELIČ - KOZLEVČAR, Ivanka, 1988: Reševanje besednovrstnih vprašanj v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Boris Paternu, Franc Jakopin (ur.): *Sodobni slovenski jezik, književnost in kultura: mednarodni simpozij*. 289–300. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- DOBROVOLJC, Helena (ur.), 2015: *Pravopisne kategorije: Problemski sklopi Slovarja pravopisnih težav, različica 1.0*. Elektronska podatkovna zbirka. <<http://www.fran.net/spt-kategorije>>.
- –, 2014: Normativna informacija v slovarju. *Jezikoslovni zapiski* 20/1. 45–57.
- DOBROVOLJC, Helena, BIZJAK KONČAR, Aleksandra, 2013: Slovenski pravopisi in vprašanje normativnih pristojnosti. *Slovenski jezik – Slovene linguistic studies* 9. 111–126.
- –, 2015: Pravopisno slovaropisje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. *Slavia Centralis* VIII/1. 34–50.
- DOBROVOLJC, Helena, JAKOP, Nataša, 2011: *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. Ljubljana: Založba ZRC.
- DOBROVOLJC, Helena, LENGAR VEROVNIK, Tina, 2015: *Slovar pravopisnih težav kot sopotnik pravopisnih pravil in pomenskorazlagalnega slovarja*. Mojca Smolej (ur.): *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. (Obdobja 34). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. V tisku.
- DOLNÍK, Juraj, 2011: *Teória spisovného jazyka so zreteľom na spisovnú slovenčinu*. VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- GLIHA KOMAC, Nataša, JAKOP, Nataša, JEŽOVNIK, Janoš, KLEMENČIČ, Simona, KRVINA, Domen, LEDINEK, Nina, MIRTič, Tanja, PERDIH, Andrej, PETRIC, Špela, SNOJ, Marko, ŽELE, Andreja, 2015: *Osnutek koncepta novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika*. <<http://www.fran.si/novi-sskj>>
- GORJANC, Vojko, GANTAR, Polona, KOSEM, Iztok, KREK, Simon (ur.), 2015: *Slovar sodobne slovenščine: problemi in rešitve*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- JAKOP, Nataša, DOBROVOLJC, Helena (ur.), 2012: *Pravopisna stikanja: Razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Jezikovna svetovalnica* = <<http://isjfr.zrc-sazu.si/svetovalnica>>
- KREK, Simon, 2014: Prva in druga izdaja SSKJ. *Slovenščina 2.0* 2/2. 114–160.
- KREK, Simon, KOSEM, Iztok, GANTAR, Polona, 2013: *Predlog za izdelavo Slovarja sodobnega slovenskega jezika. Izd. 1.1*. <<http://www.sssj.si/>>
- LENČEK, Rado, 1996: Sociolingvistične determinante razvoja slovanskih knjižnih jezikov. *Izbrane razprave in eseji*. Ljubljana: Slovenska matica. 28–39.

- POGORELEC, Breda, 2011: Razvoj slovenskega knjižnega jezika. *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika. Jezikoslovni spisi I.* Ljubljana: Založba ZRC. 55–82.
- SKUBIC, Andrej E., 2005: *Obrazi jezika.* Ljubljana: Študentska založba.
- SNOJ, Jerica, 2015: Od definicije besedne vrste v slovnici do besednovrstne oznake v slovarju. *Slovenski jezik – Slovene linguistic studies* 10. 139–152.
- SP 2001 = *Slovenski pravopis*, 2001. Jože Toporišič idr. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- SPT (2014–) = *Slovar pravopisnih težav*, 2014–. Helena Dobrovoljc, Aleksandra Bizjak Končar, (ur.). Ljubljana: Založba ZRC. <<http://www.fran.si/spt>>
- SSKJ 1970–1991, ²2014= *Slovar slovenskega knjižnega jezika.* Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.).
- SUHADOLNIK, Stane, 1973: Poročilo za sejo. Arhiv Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. 21. 4. 1973. (Podpis S. S.)
- TOPORIŠIČ, Jože, 1971: Pravopis, pravorečje in oblikoslovje v Slovarju slovenskega knjižnega jezika I. *Slavistična revija.* 19/1, str. 55–75.
- VIDOVIČ-MUHA, Ada. Kaj je novega v knjižnem jeziku?: ob izidu Slovenskega pravopisa. *Slavistična revija.* 51/2. str. 117–122.